

Α'λλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθυμέμενοι ἔτι τὰς προτέρας τε ἐκ-
 ἐβλεύσεις εἰς τὴν πατρίδα, ἐσμίκρυναν τὴν κεφαλικὴν
 καταδίκην εἰς χρηματικὴν ποινὴν πεντήκοντα ταλάντων,
 τῶν δαπανηθέντων εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς
 Πάρου· ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ, ἐ-
 βλήθη εἰς φυλακὴν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ δυσυχὴς ὑπὸ
 τῆς πληγῆς τῆ ποδός, ἡ ὁποία προβαίνουσα ὁσημέρην
 ἐπὶ τὸ χεῖρον διὰ τὸν κακὸν καὶ κατάκλειστον ἀέρα, μετ-
 ἔβη τελευταῖον εἰς γάγγραιναν.

Ο' υἱὸς αὐτῆ Κίμων, ὁ ὀπίσθος ἦτο πολλὰ νέος,
 ἔδειξε τότε τὴν υἱικὴν ἀγάπην· ἐπειδὴ μὴ ἐπιτρε-
 πέσης τῆς ἀχαρίστου πόλεως τὸν ἐνταφιασμὸν τῆ σώ-
 ματος τῆ Μιλτιάδου ἕως ἔ πληρωθῆ ὅλον τὸ χρέος,
 ὁ νέος μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον διὰ τῶν φίλων
 καὶ διὰ τῆς ὑπολήψεώς τε, ἐπλήρωσε τὴν χρηματι-
 κὴν ποινὴν, καὶ ἔτιως ἔθαψεν ἐντίμως τὸ σῶμα τῆ πατρός.

Δικαίως ἐπαινεῖται ὁ Μιλτιάδης διὰ τὴν συγκα-
 τόβασιν, μετριότητα καὶ δικαιοσύνην. Εἰς αὐτὸν οἱ Ἀ-
 θηναῖοι ἐχρεώσαν ὅλην τὴν δόξαν των· ἐπειδὴ αὐτὸς
 πρῶτος ἐδίδαξεν αὐτὸς τὸν ἀκαταφρονῶσι τὰς ματαιὰς
 ἀπειλὰς τῆ κενοδόξου βασιλέως τῆς Περσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Ἀπὸ τῆς τελευτῆς τῆ Μιλτιάδου ἕως τῆς
 φυγῆς τῆ Ξέρξου ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ δυσυχίαι τῆ Δαρείου ἠΰξησαν περισσότερο τὴν
 ἔργην τε, σερεῖσαι αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασιν κατὰ τῆς

Ἑλλάδος, ὅσις βλέπων τὴν ἀτυχίαν τῶν στρατηγῶν τε, ἀπεφάσισε νὰ δοκιμάσῃ τὸν πόλεμον προσωπικῶς, καὶ ἀμέσως ἔδωκε προσαγὰς εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειάν τε νὰ γένωσι νέαι ἐτοιμασίαι. Ὡς τόσον, ἡ συμβᾶσα ἐπανάστασις τῶν Αἰγυπτίων ἐμπόδισεν ἐπ' ὀλίγον τὴν μνησικακίαν τε, καὶ ἡ ἔρις τῶν υἱῶν τε περὶ τῆς τῆς Δρόνε διαδοχῆς ἐβράδυνεν ἔτι πλέον τὰς σκοπέσ τε. Τελευταίον δέ, ὅτε κατεπάτησε καὶ ἐνίκησε πᾶν τὸ ἐμποδῶν, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ κράτος κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁ Δάνατος ἔβαλε τέλος εἰς ὅλα τὰ διχνοήματά τε, καὶ ἔδωκεν εἰς τὰς Ἑλληνας ἰκανὸν καιρὸν πρὸς ἐτοιμασίαν.

Ἀποθανόντος δὲ τῆ Δαρείου, ἔλαχεν ἡ μοναρχία εἰς τὸν υἱόν τε Πέρσην, ὅσις ὁμῆ μὲ τὴν βασιλείαν ἐκληρονόμησε καὶ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἔχθραν τῆ πατρός. Ὁ Ξέρξης ἐπιστρέψας νικητὴς ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείας, ἤλπιζε τὴν αὐτὴν εὐτυχίαν καὶ κατὰ τῆς Εὐρώπης· καὶ βέβαιος ὢν περὶ τῆς νίκης, δὲν ἤθελεν, ὡς ἔλεγεν, εἰς τὸ ἐξῆς ν' ἀγοράσῃ τ' Ἀττικὰ σῦκα, ἀλλὰ νὰ γένη κύριος τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἔτω νὰ ἔχη τὰ σῦκα ἀπὸ τὴν ἰδικήν τε χώραν (Πλῆτ. ἀποφθ.). Ἀλλὰ πρὶν ἀποφασίσῃ εἰς τῆτο τὸ δεινὸν ἐπιχείρημα, ἔκρινεν εὐλογον νὰ συγκροτήσῃ βελήν καὶ νὰ συμβουλευθῇ μετὰ τῶν μεγιστάνων καὶ ἐγκρίτων τῆς αὐλῆς τε· ἀνοίξας δὲ πρῶτος τὴν βελήν, ἐφάνέρωσε δημοσίᾳ τὸν ζῆλον πρὸς ἐκδίκησιν, καὶ τὸν πόθον τε πρὸς τὴν στρατιωτικὴν δόξαν. Ὁ καλλίτερος τρόπος τῆ νὰ εὐαρεσῆσῃ τις εἰς τῆτον τὸν νέον μονάρχην ὑπῆρχε τὸ νὰ κολακεύῃ τὰς σκοπέσ τε, καὶ νὰ ἐπαινῇ αὐτὰς ὡς καλῶς ἐπινοηθέντας. Ὁ Μαρδόκιος, ὅσις δὲν ἐσωφρονίσθη ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀτυχίαν τε, ἐδὲ ἐγένεν ἥττον ὑ-

περήφανος, ἤρξατο ἐκθειάζειν καὶ ὑπερυψῆν τὸν Ξέρ-
 ξην ὑπὲρ πάντας τὰς πρὸ αὐτῆ βασιλεῖς, καὶ ἰνάγκα-
 ζε νὰ ἐκδικήσῃ παντὶ τρόπῳ τὸ ὄνειδος, τὸ ὁποῖον ἔ-
 καμον οἱ Ἕλληνας εἰς τὸ Περσικὸν ὄνομα, παριστῶν αὐ-
 τὸς ὡς ἀνάνδρες καὶ μόνον κατὰ τύχην εὐτυχεῖς, καὶ λέ-
 γων ὅτι δὲν ἤθελον διακινδυνεύσῃ μῆτε μίαν μάχην.
 Ἡ τοιαύτη κολακευτικὴ ὁμιλία, τόσοσιν σύμφωνος με-
 τὰ σκοπέστε, εὔρε πολλὴν εὐαρέστησιν εἰς τὸν νέον μο-
 νάρχην, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ Πέρσαι ἐφαίνοντο διὰ τῶν βλεμ-
 μάτων καὶ τῆς σιωπῆς, ὅτι ἐπῆνε τὸν σκοπόν τε. Ἀλλ'
 ὁ Ἀρτάβανος, ὁ δεῖος τῆ βασιλέως, ὅσιν ἔμαθε πρὸ
 πολλῆ νὰ τιμᾷ καὶ τὴν τῆ ἐχθρῆ ἀνδρίαν, ἐλπίζων εἰς
 τὴν ἡλικίαν τε καὶ ἐμπειρίαν, ὅτι ἐδύνατο νὰ εἶπῃ μετὰ
 θάρρους τὴν ἀλήθειαν, ἀναστὰς ἔλεξε τάδε. “Συγχώ-
 ρησόν μοι, ὦ βασιλεῦ, νὰ εἶπω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην
 ἡμε περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως μεθ' ἑαυτοῦ ἀρμόδιον
 ἡεῖς τὴν ἐμὴν ἡλικίαν καὶ εἰς τὸ σὸν συμφέρον. Ὅταν ὁ
 ἡΔαρσίος, ὁ πατήρ σου καὶ ἀδελφός σου, ἐμελέτησε
 ἡκατ' ἀρχὰς τὸν ἀτυχῆ πόλεμον κατὰ τῶν Σκυθῶν,
 ἡἐγὼ ἐσπέδαζον παντοίῳ τρόπῳ νὰ τὸν μεταπείσω.
 ἡΣὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις νὰ ἐκστρατεύσῃς ἐπ' ἄν-
 ἡδρας πολλῶ τρομερωτέρους τῶν Σκυθῶν· ἐπειδὴ ἂν
 ἡοἱ Ἀθηναῖοι μόνοι διέφθειραν τὸ πολυάριθμον στρα-
 ἡτευμα τῆ Δατίδος καὶ Ἀρταφέρνης, τῶν στρατηγῶν
 ἡσε, τί ἄρά γε ἐλπίζομεν, ἂν ἀντισταθῶσιν ὅλαι αἱ ἐ-
 ἡπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος ἐκ συμφώνου; Σὺ εὐχάζη νὰ
 ἡπεραιώσῃς τὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώ-
 ἡπην, ζεύξας γέφυραν ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον· ἀλλὰ
 ἡτί μέλλει γενέσθαι, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι λύσωσι τὴν γέ-
 ἡφυραν καὶ ἀποκόψωσι τὴν ἐπιστροφὴν μας; Ἄς μὴ ῥι-
 ἡψοκινδυνεύσωμεν χωρὶς εὐλογοφανῆς αἰτίας, ἢ καὶ

ἄς λάβωμεν καιρὸν νὰ σοχαθῶμεν τὸ πρᾶγμα καλ-
 ῶτερον· διατὶ ὅτε σκεφθῶμεν ἐπιμελῶς περίτινος
 ὑποθέσεως, τότε ὅπως ἔαν ἀποβῆ, δὲν ἔχομεν νὰ
 λυπηθῶμεν ἑδαμῶς. Μὲ βίαν δὲν κατορθώνει τις τί-
 ποτε. Πρὸ πάντων δὲ, μὴ ἀπατάσαι, κραταιότατε
 βασιλεῦ, ἀπὸ τῆν λάμψιν τῆς προσωρινῆς δόξης. Τὰ
 πλεονεφέλεστερα δένδρα πρέπει περισσότερον νὰ φο-
 βῶνται τὸν κεραυνόν. Ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ νὰ ταπεινώη
 οὓς ὑπερηφάνους, ἔ διαφυλάττει εἰς τὸν ἑαυτὸν τὴν
 μεγαλοφροσύνην. Σὺ δὲ, ὦ Μαρδόνιε, ἔ-
 σεις παρακινεῖς τὴν ἐκστρατεῖαν τόσον ἐνδέρμως, ἄν
 θέλῃς, ὑπάγε μόνος σε, ἔ ἄφες τὸν βασιλέα, τῆ
 ὁποῖα ἡ ζωὴ εἶναι ποθεινοτάτη εἰς ὅλους ἡμᾶς, νὰ μέ-
 νῃ εἰς τὴν Περσίαν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἄς παραβλη-
 θῶσι τὰ τέκνα ἀμφοτέρων ἡμῶν ὡς ἐνέχυρα; ἔ εἰ-
 μέν εὐτυχήσωμεν εἰς τὸν πόλεμον, σέργω νὰ θανα-
 τώσωσιν ἐμὲ ἔ τὰ τέκνα με, εἰδὲ μὴ, καθὼς τὸ προ-
 βλέπω, νὰ λάβῃς σὺ ἔ τὰ τέκνα σε τὴν πρέπυσαν
 τιμωρίαν τῆς ἀνοίας σε.

Ὁ Ξέρξης δυσαρεσθῆς εἰς αὐτὴν τὴν συμβολήν,
 ἡ ὁποία ἦτον εἰλικρινῆς μᾶλλον ἢ εὐάρεστος, ἀπεκρίθη με-
 τὰ θυμῷ. “Εὐχαρίζει τὸς Θεὸς, ὦ Ἀρτάβανε, ὅτι εἶ
 σὺ ἀδελφὸς τῆ πατρός με, ἀλλέως ταύτη τῇ ὥρᾳ ἐ-
 λάμβανες τὸν ἄξιον μισθὸν τῆς ἀδελφείας σε ἔ θρα-
 συσομίας· μ’ ὅλον τῆτο διὰ τιμωρίαν σε προσάξω νὰ
 μείνῃς ὡδε μεταξὺ τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας σὺ ὀ-
 μοιάζεις πολὺ κατὰ τὴν σμικροψυχίαν ἔ δειλότητα.
 Μείναι ὡδε, ἐν ᾧ ἐγὼ ὑπάγω σὺν τοῖς στρατεύμασί
 με, ὅπε με καλέσῃ τὸ χρέος ἔ ἡ δόξα.” Ὡς τόσον,
 βελυσσάμενος καλλίτερον ὁ Ξέρξης, ἐφαίνετο ὅτι διηλ-
 λάγη μετ’ τὴν γνώμην τῆ θείᾳ τε, ὅταν ἡ πρώτη ζέσις

τῆς ὀργῆς διέβη· ἔλαβὼν καιρὸν ἂν ἀνασκεψθῆ τῆς νυκτὸς ὅλας τὰς δοθεῖσας αὐτῷ συμβελάς, ἐξήτησα τῇ ἐπαύριον συγχώρησιν διὰ τὴν ἰταμότητα τῆς πρώτης ὀργῆς, ἔκπεδωκεν αὐτὸ εἰλικρινῶς εἰς τὴν ζέσιν τῆς νεότητος ἔκπεδωκεν αὐτὸ εἰς τὴν ὀρμὴν τῆ παύσεως, εἰς δὲ τὴν βελὴν εἶπεν, ὅτι κλίνει μὲν νὰ δεχθῆ τὴν γνώμην τῆ Ἀρταβάνου, ἀλλ' αἱ ὄνειροι ἔδιδον αὐτῷ πᾶσαν ἐλπίδα εὐτυχίας εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ἡ τόση συγκατάβασις τῆ βασιλείου, ἔκπεδωκεν αὐτῷ αἰσία σημεῖα, κατέπεισαν ὅλην τὴν βελὴν νὰ σέρξῃ εἰς τὸ πρόβλημά τῆ, οἱ ὅποιοι ἔκπεδωκεν προσεκύνησαν αὐτὸν πρὸς σημεῖον εὐπειθείας ἔκπεδωκεν ἔκπεδωκεν. Ὁ μονάρχης, ὅστις ἔχει περὶ αὐτὸν κόλακας φιλοτιμημένους, ποῖος νὰ κολακεύσῃ περισσώτερον τὴν ὑπερηφάνειάν τῆ ἔκπεδωκεν τὴν φιλαυτίαν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ καλὸς, μ' ὅλον ὅτι φυσικὰ κλίνει εἰς ἀρετήν. Ὁ Ξέρξης ὑπῆρχεν εἰς ἐκ τῶν καλῶν βασιλέων, οἱ τινες φθείρονται ἀπὸ τὴν κτήσιν τῆς μοναρχίας, ὅστις ἔδεικνυε μὲν ἐνίοτε τὴν φυσικὴν τῆ δικαιοσύνην ἔκπεδωκεν φρόνησιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπέπιπτεν εἰς τὰς πλέον ἐνόχους ἀταξίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποβαλόντες πάντες τὴν γνώμην τῆ Ἀρταβάνου, ἔδέχθησαν προθύμως τὴν τῆ Ναρδονίε, ἔκπεδωκεν εὐθύς ἐγίνοντο αἱ μεγαλῶταται πολεμικαὶ ἐτοιμασίαι.

Αἱ μεγάλαι αὗται ἐτοιμασίαι ἔδεικνυον τὴν μεγάλην ἰδέαν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ εὐτυχήσῃ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, ἔγινε σύμμαχος μὲ τὸς Καρχηδονίους, οἱ ὅποιοι τότε ἦσαν τὸ δυνατώτατον δυτικὸν ἔθνος, συμφωνήσας μὲ αὐτοὺς, ἐν ᾧ οἱ Πέρσαι ἤθελον προσβάλλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ Καρχηδόνιοι νὰ κρατῶσιν εἰς φόβον τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, ἴσαι ἦσαν διε-

σπαρμέναι εἰς τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν, διὰ νὰ μὴ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Ἀφ' ἧ δὲ ἐσύναξεν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ἀνατολῆς διὰ τὸ ἰδικόν τε σράτευμα, τὴν δὲ τῆς δύσεως διὰ τὸ σράτευμα τῶν Καρχηδονίων, στρατηγέντος τῆ Ἀμιλκάρ, ἐκινήθη ἀπὸ τὰ Σῆσα πρὸς τὴν Εὐρώπην δέκα χρόνους μετὰ τὴν ἐν 3523. Μαραθῶνι μάχην.

Αἱ Σάρδεις ἦσαν ὁ τόπος, ὅπου ἔμελλε νὰ συναχθῆ ὅλος ὁ περσικὸς αὐτῆ στρατὸς, ἐν ᾧ ὁ σόλος ἔπρεπε νὰ προχωρῆ ἀπὸ τὸν αἰγιαλὸν τῆς μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ περιπλέειν τὸν Ἄσσω πολλὰ πλοῖα ἐναυάγην, ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ κόψῃ διόδον διὰ τῆ ἰσθμῶ, ὅσιν ἦγονε τὸ ὄρος μετὰ τὴν ἡπειρον, καὶ ἔτω νὰ δώσῃ εἰς τὸν σόλον τε σύντομον καὶ ἀσφαλῆ διάβασιν. Τὸ μῆκος ταύτης τῆς διώρυγος (canal) ἦτο 12 σταδίων (1 ½ μιλ.). Πρὸς τῆτο τὸ βαρύμοχθον ἔργον ἐχρειάζετο πολὺς κόπος, ἀλλ' ὁ ἀπειρος ἀριθμὸς καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη τῆ βασιλέως ἦσαν ἱκανὰ νὰ νικήσωσι πᾶσαν δυσκολίαν, ὁ ὅποιος θέλων νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον ὅσον τάχιστα, ἐπαίδευε τὰς ἐργάτας αὐστηρότατα, ἐν ᾧ πλήρης ἀσιατικῆ τύφου, ἔδωκε προσαγὴν εἰς τὸ βενὸν νὰ πέσῃ καὶ νὰ τὸν προσκυρήσῃ, λέγων ἔτως. «Ἄσσω, σὺ ὑπερήφανον βενὸν, ἐρανομήκες, μὴ αὐθαδιάζῃς νὰ ἐμποδίσῃς τὸν δρόμον μου· εἰδεμὴ, θέλω σὲ κάμῃ ἰσόπεδον μετὰ τὴν γῆν, καὶ ρίψω σε κατὰ κεφαλῆς εἰς τὴν Θάλασσαν. (Πλάτ. περὶ ἀοργησ.)

Περευόμενος ὁ Ξέρξης πρὸς Σάρδεις, τὸν γενικὸν τόπον τῆς συνελεύσεως, ἦλθε διὰ τῆς Καππαδοκίας, καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν Ἄλυν, παρεγένετο εἰς Κελαινάς, πόλιν τῆς Φρυγίας πλησίον τῆς πηγῆς τῆ ποτα-

μὲ Μαιάνδρου. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐξένισε τὸν βασιλικὸν στρατὸν Πύθιος τις ἢ Πύθης ὀνομαζόμενος, ἀνὴρ Λυδὸς, ὁ ὅποιος διὰ τὴν μεγάλην τε οἰκονομίαν καὶ πλεονεξίαν ἔγινε μετὰ τὸν Ξέρξην ὁ πλεσιώτατος ἐν ὅλῃ τῇ Περσίᾳ. Καὶ ὅμως οἱ Ψισαυροῖτε δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ λυτρώσωσι τὸν πρωτότοκον υἱόν τε ἀπὸ τὴν μετὰ τῆ βασιλείᾳ ἐκστρατείαν, περὶ ἧ παρεκάλει τὸν Ξέρξην νὰ ἀφήσῃ καὶν αὐτὸν πρὸς βοήθειαν τῆ γήρωσ τε, προσφέρων αὐτῷ δῶρον ὅλα τὰ χρήματά τε, τὰ ὅποια συνεπρόσεντο ὡς τέσσαρα μιλλιένια σέρλιγγ (60,000,000 γρόσσ.). Ἀλλ' ὁ Ξέρξης τ' ἀπέβαλε, καὶ βλέπων τὸν υἱὸν ἐπιθυμῶντα νὰ μείνῃ κάλλιον μετὰ τῆ πατρὸς, ὀργισθεὶς ἐπρόσβαξε νὰ τὸν σφάξωσιν ἐνώπιον τῆ πατρὸς, νὰ κόψωσι τὸν νεκρὸν εἰς δύο μέρη, καὶ νὰ διαθῆσωσι τὸ μὲν ἐπὶ τὰ δεξιά, τὸ δὲ ἐπὶ τὰ ἀριστερά, καὶ εἶτα νὰ διέλθῃ ὅλον τὸ στρατεύμα μεταξὺ αὐτῶν, διὰ νὰ φοβίσῃ τὰς λοιπὰς νὰ μὴ ἐναντιώνωνται εἰς τὸ θέλημά τε (1).

Ἀπὸ τὴν Φρυγίαν ἐπορεύθη ὁ Ξέρξης εἰς τὰς π. χ. Σάρδεις, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆ ἔαρος (περὶ τὸν 5. 480. χρόνον τῆς βασιλείας) διεύθυνε τὸν δρόμον τε πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον, ὅπου ὁ σόλος εὐρίσκετο ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητί τε περιμένων τὸν ἐρχομόν τε. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀβυδον, ἐπεθύμησε νὰ ἐπιθεωρήσῃ ὅλας τὰς δυνάμεις τε, ἐν στρατεύμα, τὸ ὅποιον δὲν ἐχρημάτισεν ἔτε πρὸ αὐτῆ, ἔτε μετ' αὐτὸν, συνιστάμενον ἀπὸ τὰ δυνατώτατα ἔθνη τῆς Ἀσίας, καὶ ἀπὸ ἔθνη γνωστὰ εἰς τὰς μεταγενεσέρους μόνον ἐκ τῆ ἐνόματος. Ἡ ἀπωτάτω Ἰνδία καὶ τὰ ψυχρότατα κλίματα τῆς Σκυθίας

(1) Ἡρόδ. Ζ'. §. 27. καὶ 38. 39. Πλευτάρχ. γυν. ἀρετ.

συνεισέφερον τὸ ἑαυτῶν. Οἱ Μῆδοι, Πέρσαι, Βάκτριοι, Λυδοὶ, Ἀσσύριοι, Ἰρράνιοι, καὶ μυρία ἄλλαι ἐπαρχίαι διαφόρων ἐθνῶν, ἐθίμων, διαλέκτων καὶ ἡθῶν, ἐστρατεύοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ περὶ αὐτῆς στρατὸς συνίστατο ἀπὸ 1700,000, τὸ δὲ ἰππικὸν ἀπὸ 80,000 καὶ 300,000 πρὸς τέτοις, οἱ ὅποιοι ἠνώθησαν μετ' αὐτῆ ἐν τῷ περαιῶναι τὸν Ἑλλάσποντον, ἠΰξανον ὅλας τὰς διὰ ξηρᾶς δυνάμεις εἰς δύο μιλλιένια καὶ ἔτι πρὸς. Ὁ Σόλος τε, ὅταν ἐπλευσεν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, συνίστατο ἀπὸ 1207 πλοῖα, τῶν ὁποίων καθὲν εἶχε διακοσῆς ἐπιβίτας. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐχορήγησαν πρὸς τέτοις 120 πλοῖα μὲ 200 ἐπιβάτας ἕκασον· ἐκτὸς δὲ τῶν ἦσαν ἄπειρα ἄλλα μικρότερα φορτηγὰ πλοῖα διὰ τροφᾶς καὶ ἄλλ' ἀναγκαῖα. Ὁ ναυτικὸς στρατὸς συνεποσέτο ὡς 600,000, εἰς τρόπον ὡς τὸ στρατεύμα ὅλον συνηριθμεῖτο ὡς δύο μιλλιένια καὶ ἡμισυ, τὸ ὅποιον μὲ τὰς γυναῖκας, μὲ τὰς δούλους καὶ ὀψοπώλους, ὁ ὅποιοι ἠκολούθουν πάντοτε τὸ Περσικὸν στρατεύμα, συνεποσέτο ὡς πέντε μιλλιένια (1). Οὗτος ὁ ἀκατανόητος ἀριθμὸς, ἂν ὠδηγεῖτο ὀρθῶς, ἦτον ἰκανὸς ν' ἀνατρέψῃ τὴν μεγίστην μοναρχίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ διωκεῖτο ἀπὸ ἀμύθειας καὶ ὑπερηφάνειας, δὲν ἐχρησίμευεν εἰς ἄλλο, εἰ μὴ πρὸς σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν. Ὡν ἔν ὁ Ξέρξης κύριος τόσων πολλῶν καὶ διαφόρων ὑπηκόων, ἠδύνατο ἐπιθεωρῶν τὰς δυνάμεις τε, καὶ ἠθέλε νὰ γένη αὐτόπτης καὶ μιᾶς ναυμαχίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἶδε ποτέ. Πρὸς τῆτο, ἐπρόσβαξε νὰ σήσωσιν αὐτῷ θρόνον εἰς ἕνα λόφον, ὃθεν ὄρων τὴν μὲν γῆν ὅλην σκεπασμένην ἀπὸ τὰ στρατεύ-

(1) Ἡρόδ. Ζ'. §. 60. 80. 100 καὶ 184. Κατὰ Πλάταρχου καὶ Ἰσοκράτην συμποσῆται ὡς 8,000,000.

ματά τε, τὴν δὲ θάλασσαν ἀπὸ τὰ πλοιά τε, ἠφάνθη ἐν ἑαυτῷ χαρὰν, ἣτις ἐχύθη δι' ὅλη τῆ σώματός τε, διὰ τὴν ἀσύγκριτόν τε δύναμιν. Ἀλλ' ἡ φαντασία τέτε τῆ μονάρχου ἐπίπτεν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τ' ἄλλο· ἐπειδὴ εὐθὺς μετὰ τὴν χαρὰν κατέλαβεν αὐτὸν ἄκρα λύπη, ὅσιν διαλογιζόμενος, ὅτι μετὰ ἑκατὸν χρόνους ἐδὲ εἰς ἀπὸ τόσας μυριάδας ἀνθρώπων ἤθελε μείνη ζωντανός, ἔχουε ποταμῆδὸν δάκρυα.

Ὁ Ἀρτάβανος, αἰέποτε προσεκτικὸς εἰς τὸ νὰ γνωμολογῆ, ἔλαβε ταύτην τὴν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ μετ' αὐτῷ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης βραχυβιότητος καὶ δυσυχίας· καὶ βλέπων αὐτὸν φιλακροάμονα καὶ κατανευγμένον, ἤρχισε νὰ ἐφάπτηται πλησιέστερον τῆς ὑποθέσεως, παραδεικνύς τὸ περὶ τῆς εὐτυχῆς ἐκβάσεως τῆς ἐκστρατείας ἀμφίβολον, τὰ πολλὰ ἄτοπα καὶ κακὰ, ὅσα ἔπρεπε νὰ πάθῃ τὸ στρατεύμα, ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἀπὸ τὴν πολυπληθειάντων, καὶ λέγων, ὅτι ἀφένειαί, πείνα καὶ ἀταξία ἦσαν τὰ ἀφευκτα ἐπακόλυσθα τοιέτε ἀχανῆς πλήθους, ἐν ᾧ ἡ μόνη ἀνταμοιβὴ τῆς νίκης εἶναι ἡ πρόσκαιρος δόξα· ἦτον ὅμως πολλὰ ἄργα νὰ μεταβάλλῃ τὸν σκοπὸν τέτε τῆ νέου μονάρχου, ὅσιν εἶπε πρὸς αὐτὸν, ὅτι τὰ μεγάλα ἐπιχειρήματα ἦσαν πάντοτε ἠνωμένα μὲ μεγάλης κινδύνους, καὶ ὅτι, εἰάν οἱ πρὸ αὐτῷ βασιλεῖς τῶν Περσῶν παρετήρην ὑπερακριβῶς καὶ πεφοβισμένως πάντα κίνδυνον, τὸ Περσικὸν βασιλεῖον δὲν ἔφθανε ποτὲ εἰς ἐκείνον τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆ μεγέθους (1).

(1) Ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε τὸν Ἀρτάβανον εἰς τὴν Περσίαν, ἐμπιστεύσας αὐτῷ εἰς τὴν ἀπυσίαν τε τὴν διοίκησιν τῆς βασιλείας (Ἡρόδ. βιβλ. Ζ'. §. 44. 53.).

Ἐν τούτῳ, ἔδωκε προσαγῆν ὁ Ξέρξης γὰρ σῆσωσι γέφυραν ἐπὶ πλοιαρίων ἐπάνω εἰς τὸν Ἑλλάσποντον, διὰ γὰρ περαιώσει τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Εὐρώπην. Οὗτος ὁ σενὸς πόρος, ὅστις ὀνομάζεται τῶν Δαρδανέλλια, ἔχει πλάτος ἑπτὰ σαδίων (ἑνὸς σχεδὸν Ἀγγλικῆ μιλίας). Ἀλλὰ μόλις ἐτελειώθη τὸ ἔργον, καὶ χειμῶν μέγας ἐπιγενόμενος, συνέκοψε πάντα καὶ διέλυσεν, καὶ ἔτι οἱ ἐργάται ἔπρεπεν ἐκ δευτέρου ν' ἀρχίσασιν. Ἡ ὀργὴ τῆς Ξέρξης εἰς αὐτὸ τὸ συμβάν ἦτον ἠναμένη μὲν τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ μωρίαν, ὥστε ἀμέσως ἐπρόσασκε τὸς μὲν ἐργάτας ν' ἀποκεφαλίσωσι, τὴν δὲ θάλασσαν πρὸς σωφρονισμόν γὰρ μασιγώσωσιν ὡς κατάδικον, καὶ γὰρ ῥίψωσιν ἐν αὐτῇ σιδηρᾶς ἀλύσεις, διὰ γὰρ φέρηται εἰς τὸ ἐξῆς μὲν περισσότερον σέβας. Ἀφ' ἧς ἐκίπασεν ὀλίγον ὁ θυμός τε, ἐπρόσασκε γὰρ ζεύξωσιν ἀντὶ μιᾶς δύο γεφύρας, τὴν μὲν διὰ τὴν διάβασιν τῶν στρατευμάτων, τὴν δὲ διὰ τὰ ὑποζύγια. Οἱ ἐργάται φοβόμενοι ἤδη τὴν τύχην τῶν πρὸ αὐτῶν, ἐπεμελήθησαν γὰρ κάμωσι τὸ ἔργον παγιώτερον· καὶ συνάψαντες πλαγίως περὶ τὸν Ἑλλάσποντον 360 πλοίαρια, ἄλλα μὲν μὲν τρεῖς τάξεις κωπηλατῶν (τριήρεις), ἄλλα δὲ μὲν πεντήκοντα (πεντηκοντέρεις), ἔπειτα δὲ ῥίψαντες ἀγκύρας περιμήκεις εἰς τὸν πόντον ἐκατέρωθεν, ἵνα μὴ σαλεύωσι τὰ πλοῖα ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τῶν ἀνέμων καὶ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ (1), ἔπηξαν μεγάλας σύλλας ἐν τῇ γῆ μὲν δυνατὰς κρίκας, ἀφ' ὧν ἦσαν σφικτὰ δεδεμένα ἕξ μεγάλα καὶ δυνατὰ σχοινία, τὰ ὅποια

(1) Ὁ Πολύβιος ἰσορεῖ, ὅτι δύο ποταμοὶ χυνομένοι εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην καὶ εἰς τὸν Εὐξείνου πόντον, περὶ τούτους τὸ ρεῦμα τῶν δύο θαλασσῶν (Βιβλ. Α').

ἐξείχον ὑπὲρ ἕλον τὸ μῆκος ἐκάστης γεφύρας· ἐπὶ τέ-
 τοις δὲ πᾶσιν ἔσρωσαν κορμὲς δένδρων ἐξεπίτηδες κο-
 πέντων, καὶ ἐπὶ τέτων πάλιν σανίδας συνδεδεμένας καὶ
 ἠνωμένας ἔτως, ὥστε ἀπετέλεον σερεὸν ἔδαφος. Ὄταν
 ἔλαβε τέλος τῆτο τὸ ἔργον, καὶ ἀνέτελλον αἱ πρῶται
 τῆ ἡλίου ἀκτῖνες, τότε ἔρριψαν καὶ τὰς δύο γεφύρας μὲ
 διάφορα εὐώδη ἀρώματα, σρωννύντες τὴν ὁδὸν μὲ μυρ-
 σίνας. Ὁ δὲ Ξέρξης σπένδων ἐκ χρυσῆς φιάλης εἰς
 τὴν θάλασσαν, καὶ ἐνατενίσας πρὸς τὴν ἀνατολὴν, ἤυ-
 χετο πρὸς τὸ φαεινὸν ἄστρον, τὸν ἥλιον, τὸν θεὸν τῶν
 Περσῶν· εὐξάμενος δὲ, ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν
 φιάλην, ἐν ἣ ἦσαν αἱ σπονδαί, ὁμῶς καὶ ἐν χρυσῆν ποτή-
 ριον καὶ τὸ περσικὸν ξίφος (ἀκινάκην), καὶ εἶτα ἐκινήθη
 εἰς τὰ πρόσω, δὲς προσαγὴν εἰς ὄλον τὸ σράτευμα νὰ
 τῷ ἀκολουθήσῃ. Ὄλος δὲ ὁ στρατὸς διέβη πέραν εἰς ἑπ-
 τὰ ἡμερονύκτια, μ' ὄλον ὅτι οἱ ἐπιστάται ἐτάχυνον τὴν
 διάβασιν μὲ ἀδιακόπες δαρμὲς καὶ ῥαβδισμὲς, ἐπειδὴ οἱ
 στρατιῶται τῆς ἀνατολῆς ἐθεωρῆντο, ὡς καὶ τὴν σήμε-
 ρον, ὡς δῆλοι.

Ἀφ' ἧ λοιπὸν διέβη τῆτο τὸ ἀναρίθμητον σρά-
 τευμα εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἠνώθη μὲ τὰ διάφορα ὑπὸ
 τὴν Περσίαν εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ἠτοιμάζετο ὁ Ξέρξης
 νὰ κινήθῃ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ελλάδα. Παρεκτὸς
 τῶν στρατηγῶν καθενὸς ἔθνους ὄλος ὁ περὶ στρατὸς διω-
 κεῖτο ἀπὸ ἕξ ἀρχιστρατήγου Πέρσας, αἵτινες εἶχον ὑπε-
 ξεσίαις τὰς λοιπὰς στρατηγὰς· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ Μαρδό-
 νιος, Τιτανταίχιμος ὁ Ἀρταβάνης, ὁ Σμερδομένης, ὁ
 Μισίσης, ὁ Γέργισ καὶ ὁ Μαγάβυζος. Δέκα χιλιάδες
 Πέρσαι, ἐπνομαζόμενοι ἀθάνατοι, διωκῆντο ἀπὸ τὸν
 Ὑδάρνην· τὸ δὲ ἰππικὸν καὶ ὁ σῖλος εἶχον πάλιν κατ'
 ἰδίαν τὰς στρατηγὰς. Ἐκτὸς ἐκείνων, ὅσοι ἦσαν προσ-

κολλημένοι εἰς τὸν Ξέρξην ἀπ' ἀρχῆς, ἠκολούθησαν αὐ-
 τῷ καὶ ἄλλοι τινὲς Ἑλληνες βασιλεῖς, εἴτε διὰ προσω-
 πικὸν ὄφελος, εἴτε διὰ τὸν φόβον, ἐν οἷς ἦτο καὶ ἡ Ἀρ-
 τεμισία, ἡ βασίλισσα τῆς Ἀλικαρνασσῆ, ἣτις μετὰ
 τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς διώκει τὸ βασιλεῖον ἀντὶ τοῦ υἱῆ,
 νηπίου ἔτι ὄντος, καὶ ἔφερε μὲν μικρὰν βοήθειαν πέντε
 πλοίων, ἀλλ' ἀνεπλήρη ἀφθόως τὸ ἐλλίπες διὰ τῆς
 ἀνωτέρας φρονήσεως, ἀνδρίας καὶ πολεμικῆς τέχνης. Εἰς
 αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν ἦτο καὶ ὁ Δημάρατος, ὁ ἐξόριστος βα-
 σιλεὺς τῆς Σπάρτης, ὅσιν ὀργισθεὶς κατὰ τῶν ὑπη-
 κῶν διὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἀτιμίαν, κατέφυγεν εἰς τὴν
 Περσικὴν αὐλήν, ὅπως βαρυθύμως ἔβλεπε τὰς τρυφὰς καὶ
 τὴν δαλκὴν ὑποταγὴν. Οἷτος ἐρωτηθεὶς ποτε παρὰ
 τοῦ Ξέρξε, ἂν ἐφαντάζετο, ὅτι οἱ Ἑλληνες ἤθελον τολ-
 μήσῃ γὰ ὑπομείνωσιν αὐτὸν ἐπερχόμενον, καὶ ν' ἀντιστα-
 θῆν εἰς τὰ στρατεύματά τε, τὰ ὅποια ἐν τῷ πορεύεσθαι
 κατεξήραινον ὀλοκλήρως ποταμοὶ, «ἡ Ἑλλάς, μέγιστε
 βασιλεῦ, ἔκραξεν ὁ Δημάρατος, συνανेत्रάφη μὲν
 ἀπ' ἀρχῆς μὲ τὴν πενίαν, ἀλλὰ τὸ ἐλλίπες αὐτῆς ἀ-
 ναπληρεῖται ἀφθόως διὰ τῆς ἀρετῆς, ἡ ὅποια περι-
 ποιεῖται ἀπὸ τὴν σοφίαν, καὶ διατηρεῖται ἀπὸ τὴν δύ-
 ναμιν τῶν νόμων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὄντες γεγεν-
 νημένοι καὶ ἀνατετραμμένοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν, δέν
 θέλωσιν ὑπομείνῃ ποτὲ γένων ὑπόδουλοι, ἀλλὰ καὶ
 ἂν ἐγκαταλειφθῶσιν ἀπὸ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατ-
 αντήσωσι μόνον ὡς χίλιοι, σοὶ βεβαιόων, ὅτι θέλω-
 σι καταφρονήσῃ πάντα κίνδυνον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας,
 τὴν ὅποیان τιμῶσι περισσότερον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Αὐ-
 τοὶ ἔχουσι νόμους, τῶν ὁποίων φοβῶνται πολὺ περισσό-
 τερον, παρὰ σὲ οἱ ὑπήκοοί σε, καὶ οἱ ὅποιοι τῶν προσάξεσι
 γὰ μὴ φεύγωσιν ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλὰ γὰ κρίνωσιν ἐν

ἢ ἐκ τῶν δύο, ἢ τοὶ νὰ νικῶσιν, ἢ ν' ἀποθνήσκωσιν." Ὁ Ξέρξης μὴ ἐργιῶθεις ἐπὶ τῇ ἐλευθερονομίᾳ τῆς Δημαράτης, ἀλλὰ μᾶλλον γελάσας εἰς τὴν ἀπλότητά τε, ἐπρίσχετο τὸ μὲν σράτευμα νὰ προπορεύηται, ὁ δὲ σόλος νὰ πλέῃ παρά τὸν αἰγιαλὸν, καὶ ν' ἀκολουθῇ τὰ κινήματα τῆς βασιλείας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξηκολούθει ὁ Ξέρξης τὸν δρόμον τε χωρὶς ἀντίστασιν, καὶ πᾶν ἔθνος ἐδείκνυσεν εἰς αὐτὸν ἐπερχόμενον ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ὑπακῆς καὶ ὑποταγῆς. Ὅπως καὶ ἂν ἤρχετο, εὗρισκε τροφὰς προητοιμασμένας κατὰ τὰς προσεγγὰς αὐτῆ· καὶ πᾶσα πόλις κατεδαπανᾶτο διὰ νὰ ὑποδεχθῇ αὐτὸν μὲ τὴν ἐνδεχομένην μεγαλοπρέπειαν. Τότε πτωχός τις Ἀβδηρίτης, ὀνόματι Μεγακρέων, ὁρῶν τὰς ἀμέτρους δαπάνας τῶν συμποσίων εἶπεν, ὅτι οἱ Ἀβδηρίται ὀφείλουσι νὰ εὐχαρισήσωσι τῷ θεῷ, ὅτι ὁ Ξέρξης δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ καθ' ἡμέραν, εἰ μὴ ἓν καὶ μόνον γεῦμα. Οὕτως ἐπορεύετο ὁ Ξέρξης διὰ τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Θετταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς κυνέμενος ὑπὸ πάντων, ἕως ἔλθῶν εἰς τὰς Θερμοπύλας, εὗρε τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν σράτευμα ἑτοιμὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πάροδον. Τῆτο δὲ τὸ σράτευμα συνίστατο μόνον ἀπὸ Σπαρτιάτας, διοικέμενον ἀπὸ τὸν βασιλέα Λεωνίδα, ὅστις ἐσάλη εἰς τὰς Θερμοπύλας κατὰ τῆς βαρβάρου.

Ὅταν ἐγίνε γνωστὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ὁ Ξέρξης ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτῆ μιλλιένια στρατῆ μὲ στρατὸν ἀπόφασιν νὰ τὴν ἀφανίσῃ, πᾶσα ἐπαρχία ἦτο διαφόρως γνώμης ἀναλόγως μὲ τὴν δύναμιν, ἀνδρῖαν καὶ τοποθεσίαν. Οἱ Σικελιώται ἠρνήσαντο πᾶσαν βοήθειαν, ἐπειδὴ τῆς ἐ-

κράτει εἰς φόβον ὁ Καρχηδόνιος Ἀμιλκάρ· οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἐπροφασίζοντο, ὅτι ὁ ἐναντίος ἄνεμος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὰ πλοῖα νὰ ἐξέλθωσι τῆ λιμένος. Οἱ Κρήτες ἐρωτήσαντες τὸ μαντεῖον ἐν Δελφοῖς, ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσιν ὑδέτεροι. Οἱ δὲ Θετταλοὶ καὶ Μακεδόνες ἠναγκάσθησαν ἐκ τῆς τοποθεσίας νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν νικητὴν. Εἰς λόγῳ, ἐδωμία ἄλλη ἐπαρχία ἀπετόλμησε ν' ἀντισταθῆ εἰς τὸ καταπληκτικὸν σράτευμα τῶν Περσῶν, εἰμὴ μόνον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Αὗται αἱ δύο ἐπαρχίαι ἔμαθον παρὰ τῆ Δημαράτε τῆς σκοπῆς τῶν Περσῶν, πρὶν βληθῶσιν εἰς πρᾶξιν, καὶ ἔσειλαν κατασκόπους εἰς Σάρδεις, διὰ νὰ λάβωσιν ἀκριβῆ περίληψιν τῆ ἀριθμῆ καὶ τῆς καταστάσεως τῆς δυνάμεως τῆ ἐχθρῆ. Οἱ κατάσκοποι ἐπιάσθησαν μὲν, ἀλλ' ὁ Ξέρξης ἐπρόσαξε νὰ τῆς περιφέρωσιν ἐπιδεικνύμενοι ὅλον τὸ σράτευμά τε, καὶ εἶτα νὰ τῆς ἀπολύσωσι, διὰ νὰ δώσωσι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀκριβῆ εἶδησιν τῶν ὅσα ἴδον. Αὗται ἔσειλαν πρέσβεις εἰς ὅλας τὰς γειτνιαζέσας ἐπαρχίας, διὰ νὰ διεγείρωσι τὴν προθυμίαν των, καὶ νὰ τῆς φοβίσωσι παρισῶσαι τὸν μέγαν κίνδυνον, καὶ νὰ τὰς ἀναγκάσωσιν εἰς μάχην ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας· ἀλλὰ πᾶντα εἰς μάτην, ἐπειδὴ ὁ φόβος, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς φρονήσεως, ἐφεύρισκεν ἀκαίρους προφασεῖς, ἢ προτάσεις συνθήκης οἰωδῆποτε τρόπῳ μὴ ἀποδεκτάς. Ὅθεν μὴ ἐλπίζουσαι ἀλλαχόθεν βοήθειαν, εἰμὴ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν μὲ ἠνωμένας δυνάμεις, καὶ ἦτοι νὰ νικήσωσιν, ἢ ν' ἀποδάνωσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας· καὶ συγκροτήσασαι γενικὴν σύνοδον εἰς τὸν ἰσθμὸν, ὡμοφώνησαν ν' ἀναβάλωσι τὰς ἰδιαιτέρας ἐχθρας καὶ διαφορὰς, καὶ νὰ ἐνωθῶσι κατὰ τῆ βαρβάρου.

Ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ θαυμάσῃ τις, ὅταν σοχασ-
 θῇ τὴν ἀφοβίαν καὶ τόλμην τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπε-
 φάσισαν ν' ἀντιπαθῶσιν εἰς τόσον ἄπειρον στρατεύμα μὲ
 τόσας ὀλίγας στρατιώτας· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ δυνά-
 μεις αὐτῶν συνεποσῆντο μόλις ὡς ἕνδεκα χιλιά-
 δες καὶ διακόσιοι ἄνδρες· ἀλλ' ἔλοι ἦσαν στρατιῶται
 ἀνατετραμμένοι ἐν πόνοις καὶ κινδύνοις, καὶ ἀπεφασισμέ-
 νοι ἕως ἐνός ἦτοί νὰ νικήσωσιν, ἢ ν' ἀποθάνωσιν. Ἡ
 πρώτη τῶν Ἑλλήνων φροντίς ἦτον ἡ ἐκλογή ἀξίε
 στρατηγῆ. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ἐμπειρότατοι στρατηγοὶ
 φοβόμενοι τὸν κίνδυνον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ παρήσια-
 σῶσι, μόνον ὁ Ἐπικύδης, μέγας μὲν ῥήτωρ, ἀμαθὴς
 δὲ καὶ φιλόπλετος καὶ φιλόδοξος, ἐζήτει τὴν χειροτο-
 νίαν· ἀλλ' ἀπὸ τοιούτου στρατηγῆ δὲν ἠμπόρει νὰ ἐλπίζη
 τις ἄλλο, εἰμὴ σύγχυσιν καὶ ἀτυχίαν. Τότε γνωρίζων ὁ
 Θεμισοκλῆς τὴν ἀξιότητά τε, καὶ παρακινέμενος ἀπὸ
 τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς δόξης, ἣτις ἦτο μεγάλη ἀναλό-
 γως μὲ τὸν κίνδυνον, ἐζήτει νὰ χειροτονηθῇ αὐτὸς στρα-
 τηγὸς, μεταχειριζόμενος ὅλην τὴν δυνάμιν τε, καὶ δια-
 νέμων μάλιστα καὶ δῶρα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀντιζηλόν-
 τε ἀπὸ τῆς στρατηγίας· καὶ ἔτω χορτάσας τὴν φιλαρ-
 γυρίαν τῆ Ἐπικύδε, ἐψηφίσθη κοινῇ γνώμῃ στρατηγὸς,
 ἀπολαύσας τὸ ἐφετὸν ἀντικείμενον τῆς φιλοτιμίας τε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἠναγκασμένοι τώρα νὰ μετα-
 χειρισθῶσι πάντα ἄνδρα χρήσιμον εἰς ἐκδέλευσιν, ὅσον
 ἄξιος τῆς ὀργῆς των καὶ ἐφαίνετο, καὶ μετανοῶντες ἐπε-
 δύμεν ν' ἀνακαλέσωσι πολλὰς ἀξίας πολίτας ἐξοστρα-
 κισθέντας πρότερον διὰ τινὰ διχόνοιαν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ
 Ἀρισείδης, ἐκεῖνος ὁ ἀνδρεῖος καὶ δίκαιος ἀνὴρ, ὁ ὅποτος
 εἰς τὴν μάχην τῆ Μαραθῶνος καὶ ἀλλαχόσε ἐγένεν αἰ-
 τιος τῆς νίκης, καὶ ἔδειξεν εἰς πᾶσαν περίεασιν τὴν πρῶ-

σωπικὴν τε ἀφιλοκέρδειαν καὶ δικαιοσύνην. Οὗτος ὁ ἀνὴρ ἔχων πολλὰς διαφορὰς μετὰ τῷ Θεμισοκλέει, ὅσας ἦτον ὁ ἀντίζηλός τε κατὰ τὴν δόξαν καὶ δύναμιν καὶ ἐπεθύμει πάντοτε τὴν πτώσιν τε, τέλος πάντων, ὑπεριχύσαντος τῷ Θεμισοκλέει, κατεδικάσθη εἰς ἔξορακιτον. π. χ. μὲν (4 χρόνος μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην). Ἐν ᾧ 486. δὲ ἔμελλε νὰ ἐξορακιθῇ, ἀνδρωπός τις ἀγράμματος καὶ ἀγροίκος, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν Ἀρισείδην αὐτοψεί, ὑπῆγε πρὸς αὐτὸν καὶ παρεκάλει νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα τῷ Ἀρισείδει εἰς τὸ ὄσρακον, δι' ἃ ἐδίδετο ἡ ψῆφος τε κατ' αὐτῷ. "Σὲ ἔκαμε κακόν, εἶπεν ὁ Ἀρισείδης, καὶ θέλεις νὰ τὸν καταδικάσῃς"; Οὐχι, ἀπεκρίθη, ὁ χωριάτης, ἀλλ' ἐγὼ μισῶν ἀκόω ἄλλους ἐπαινῶντας αὐτὸν ὡς δίκαιον. Ο' Ἀρισείδης σιωπήσας, ἔλαβεν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὄσρακον, καὶ ἐγγράψας τὸ ὄνομά τε, ἀνεχώρησε μὲ ὑπομονὴν εἰς τὴν ἔξοριαν. Ἀλλ' ἡ παρῆσα δυσυχία τῆς πατρίδος εἶχε χρεῖαν τῆς ἐπιστροφῆς τε· καὶ αὐτὸς ὁ ἀντίζηλος Θεμισοκλῆς ἐλητμόνησε τόσον τὴν παλαιὰν ἔχθραν, ὥστε ἤδη ἐπεθύμει θερμῶς τὴν βοήθειαν τῆς συμβουλῆς τε, καὶ παρέβλεπεν ὅλας τὰς μετ' αὐτῷ ἰδιαιτέρας διχονοίας διὰ τὸ ὄφελος τῆς πατρίδος. Τὸ μῖσος τέτων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δὲν ἐμείαζε τὸ πικρὸν καὶ ἄσπονδον μῖσος, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευε μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν ἐσχάτην χρόνον τῆς δημοκρατίας, ἢ ἴσως ἡ κινδυνώδης κατάστασις τῆς πατρίδος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸς νὰ προσηλώσῃσι τὸν νῦν εἰς ἄλλο τι.

Ἀλλὰ μόναι αἱ διὰ ξηρᾶς ἐτοιμασίαι δὲν ἦσαν ἱκαναὶ ν' ἀπομακρύνωσι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· ἐπειδὴ εἰάν οἱ Ἕλληες ἐμπιστεύοντο μόνον εἰς τὸ πεζὸν στρατεύμα χωρὶς τινος ἄλλης βοήθειας, ἠφανίζοντο ἀφεύκτως.

Διὰ τῆτο ὁ Θεμισοκλῆς συνιδῶν, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην ἔπρεπε ν' ἀπολεθῆσῃσι καὶ ἄλλαι πολλαί, πρὶν σερεωθῆ ἢ ἀσφάλειά των, διέταξεν ἄκρως σοφῶς νὰ κατασκευάσωσιν ἑκατὸν τριήρεις, μελετῶν αἰείποτε νὰ δώσῃ εἰς τὰς Ἀθηναίους τὴν θαλασσοκρατίαν. Ὅθεν, ὅτε ὁ χρησμὸς εἶπε πρὸ ὀλίγου, ὅτι αἱ Ἀθηναὶ ἐδύναντο νὰ βοηθηθῶσι μόνον μὲ ξύλινα τεῖχη, τότε λαβὼν εὐκαιρίαν ὁ Θεμισοκλῆς ἀπὸ τὴν ἀσάφειαν τῆ χρητμῆ, κατέπεισε τὰς συμπολίτας, ὅτι ξύλινα τεῖχη ἐνόει ὁ χρησμὸς τὰ πλοῖα· καὶ ἀποκτήσας ἐπιτηδεία τρόπῳ τὰ χρήματα, ὅσα ἐδίδον κατ' ἔτος τὰ ἀργυρεῖα μέταλλα τῆς Ἀττικῆς, κατηνάλωσε πρὸς ἀρμοδίαν τῆ σόλου ἐτοιμασίαν, ὡς, ὅτε ἤδη ἤγγισεν ὁ Ξέρξης, οἱ σύμμαχοι εἶχον δυνατὸν στόλον συνισάμενον ἐκ 280 πλοίων, τῶν ὁποίων ἡ διοίκησις ἐδόθη εἰς τὸν Λακεδαιμόνιον Εὐρυβιάδην.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον, ὅτι οἱ Πέρσαι ἠτοίμαζοντο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετέφερον τὰς δυνάμεις διὰ θαλάσσης, ἐσυμβελεύοντο ὑπὸ τῆ Θεμισοκλέους ν' ἀφήσῃσι τὴν πόλιν ἔρημον, καὶ ἐμβάντες εἰς τὰς τριήρεις νὰ πολεμήσῃσι τὸν ἐχθρὸν, ἐν ᾧ ἔτι εὐρίσκετο μακρὰν· ἀλλ' αὐτοὶ κατ' ἐδένα τρόπον ἠθέλον νὰ ὑπακύνῃσι. Διὸ σιωπήτας ὁ Θεμισοκλῆς, ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ὅλη τῆ στρατεύματος.

Ἀφ' ἑ λοιπὸν ἠτοίμασαν οἱ σύμμαχοι Ἕλληνας ὅσα ἐδυνήθησαν, δὲν ἔμεινεν ἄλλο, εἰμὴ τὸ νὰ διορισῃσι τὸν τόπον, ὡς ἔμελλον ν' ἀντισταθῶσι κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς Πέρσας, καὶ νὰ ἐμποδίσῃσι τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Θετταλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐκκείμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καὶ εἰς τὴν ὀρμὴν τῆ ἐχθρῆ, ἠθέλον αὐτὰς πρώτους νὰ διαυθεντεύσωσιν οἱ Ἕλ-

ληγες, οἱ ὁποῖοι θέλοντες νὰ βοηθήσωσιν ὅλους τοὺς συμμάχους, ἀπεφάσισαν νὰ σείλωσι κατὰ τὸ ζήτημά των τὰς περισσοτέρας δυνάμεις πρὸς Φύλαξιν τῆ σε- νῆ, τὸ ὁποῖον διαχωρίζει τὴν Μακεδονίαν ἔθ Θεσσαλίαν πλησίον τῆ ποταμῆ Πηνειῶ. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τῆ Ἀμύντε βασιλέως τῆς Μακεδονίας, παρισῶν αὐτὸν τὸν τόπον ὡς δυσφύλακτον, μετέπεισεν αὐτὸς νὰ σείλωσι μέρος τῆ στρατεύματος εἰς Φύλαξιν τῶν Θερμόφυλων, ὅπερ ἔστι ὀλίγοι μάχιμοι στρατιῶται ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντισταθῶν εἰς ἀπειρον πλῆθος.

Αἱ Θερμόφυλοι εἶναι σενοῦς τόπος 25 ποδῶν τὸ πλάτος μεταξὺ Θεσσαλίας ἔθ Φωκίδος φυλαττόμενος ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἐνός τείχεος ἔχοντος πύλας, τὸ ὁποῖον ἐκτίθη πρὸ χρόνων ἀπὸ τῆς Φωκείας, διὰ νὰ τῆς φυλάττη ἀπὸ τὰς εἰσδρομὰς τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν. Ἐξ αἰτίας τούτων τῶν φυλῶν καὶ τινῶν θερμῶν λετρῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆ σενῆ, ὠνομάσθη ὁ χώρος ἐκεῖνος Θερμόφυλοι. Ἐν τούτῳ λοιπὸν τῷ σενοῦ ἐνεκρίθη νὰ σταθῆ τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα, διὰ τε τὴν σενοῦτητα τῆ τοπέ ἔθ διὰ τὴν ἐγγύτητα τῆς θαλάσσης, ὅθεν αἱ περὶ τὰς δυνάμεις ἐδύναντο ἐν καιρῷ νὰ λαμβάνωσι βοήθειαν ἀπὸ τὸν σόλον. Ἡ διαφύλαξις τέτε τῆ σενῆ παρεδόθη εἰς τὸν Λεωνίδα, ἕνα τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅσις εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν 6,000 ἀνδρώπες, ὧν οἱ μὲν τριακόσιοι ἦσαν Σπαρτιάται, οἱ δὲ λοιποὶ Βοιωτοὶ, Κορίνθιοι, Φωκεῖς καὶ Ἀρκάδες, ὅλοι πρόθυμοι εἰς μάχην ἐν τῇ παρούσῃ ἀνάγκῃ, ἔθ μὴ φοβέμενοι ὀλοτελῶς τῆς πολυαρτίθμους βαρβάρους· ἔθ ἕκαστος μὲν αὐτῶν εἶχεν ὁμοειδῆ στρατηγὸν, ἀλλ' ὁ Λεωνίδης ἦν ὁ ἀρχιστράτηγος. Ἡ ἀπόφασις τέτων τῶν στρατιωτῶν ἦτο μὲν ἀκράδαντος καὶ

ερεῖ, πλὴν ὁ διορισμὸς αὐτῶν ὀλίγην ἐλπίδα ἔδιδε,
 πρῶτον μὲν ὅτι αὐτοὶ ὅλοι ἐθεώρην ἑαυτὸς ὡς ἀνθρώ-
 πους ἀπολωλότες, οἱ ὅποιοι ἐσάλησαν ὡδε διὰ τὰ ἐμ-
 ποδίσωσιν ἐπ' ὀλίγον τὴν πρόοδον τῆ ἐχθρῆ, δίδοντες
 ἀπόπειραν τῆς ἀπηλπισμένης ἀνδρίας τῶν Ἑλλήνων·
 δεύτερον δὲ, ἃ αὐτοὶ οἱ χρησμοὶ δὲν ἔπαυον ἐκφοβίζοντες
 αὐτές. Χρησμός τις εἶπεν, ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς
 Ἑλλάδος ἀνάγκη ἦτο ν' ἀποθανῆ εἰς βασιλεὺς ἀπὸ
 τῆς Ἡρακλείδας. Ταύτην τὴν μαντείαν ἀπεδέχθη ὁ
 Λεωνίδης ἀσμένως, ὅσις, μ' ὅλον ὅτι ἐξερχόμενος ἐκ
 τῆς Λακεδαιμονίας ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς ἐκέσιον Σῦμα
 ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἔλαβε μετὰ χαρᾶς τὴν διοίκησιν
 τῆ ὀλίγου στρατεύματος, ἃ κυριεύσας τὰς Θερμοπίλας,
 ἀνέμενεν ἀφόβως τὸν ἐρχομὸν τῆ Περσικῆ στρατεύματος.

Ἐν τέτοις, ἐπλησίασε ἃ ὁ Ξέρξης μὲ τὸ πολυά-
 ριθμον στρατεύμα, ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῆ εὐτυχία ἃ βε-
 βαιότατος τῆς νίκης, ἃ παριστῶν εἰς τὸ στρατόπεδόν τε
 ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἀσιατικῆς μεγαλοπρεπείας ἃ πο-
 λυτελείας. Αὐτὸς ἐλπίζων νὰ μὴ ἀπαντήσῃ ἀντίστασιν
 εἰς τὸν δρόμον τε πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἤρχετο μὲ τὰς δυ-
 νάμεις τε περισσότερον διὰ τὰ ἐκφοβίση τῆς Ἑλληνικῆς,
 παρὰ διὰ τὰ πολεμήσῃ. Διὸ μεγάλως ἐξεπλάγη ἃ
 ἐθαύμασεν, ὅταν εὔρεν ὀλίγους ἀπηλπισμένους ἀνδρας,
 προθύμους ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν πάροδόν τε. Αὐτὸς ἐνό-
 μιζε πάντοτε, ὅτι οἱ Ἑλληνες ἀκόντες τὸν ἐρχομὸν
 τε ἔφευγον, ἃ μόνις ἐπίστευσε τῆς λόγους τῆ Δημα-
 ράτε, ὅσις προεῖπεν, ὅτι κατὰ τὸν πρῶτον πόρον, εἰς
 τὸν ὅποιον ἤθελε φθάσῃ, ὅλον τὸ στρατεύμα ἤθελεν
 ἐμποδιωθῆ εἰς τὰ πρόσω. Καὶ αὐτὸς ὁ Ξέρξης ἐπιθεω-
 ρήσας τὰ χαρακώματα ἃ τὸ στρατόπεδον, ὅπε τινὲς
 μὲν τῶν Λακεδαιμονίων διήγον ἡσύχως εἰς στρατιωτι-

κὰς γυμνάσεις, ἄλλοι δὲ ἐκτένιζον τὰς κόμας, ἠρώ-
τησε τὴν αἰτίαν τῆ πραττομένη, πρὸς ὃν εἶπαν, ὅτι κατ'
αὐτὸν τὸν τρόπον ἠτοιμάζοντο οἱ Σπαρτιάται εἰς μά-
χην. Ἀλλ' αὐτὸς ἐλπίζων πάντοτε νὰ φύγῃσιν, ἐ-
πρόσμενε τέσσαρας ἡμέρας, διὰ νὰ τοῖς δώσῃ τάχα
καιρὸν νὰ διαφύγῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον· ἀλλ'
αὐτοὶ ἦσαν πάντοτε εὐθυμοὶ καὶ ἀφρόντιδες, καὶ ἐθεώ-
ρουν τὸν θάνατον ὡς τὸ τέλος τῶν πόνων. Τέλος δὲ,
ἐξείλεν ὁ Ξέρξης προσαγὴν εἰς τὴς Σπαρτιάτας νὰ
παραδώσῃσι τὰ ὄπλα· ἀλλ' ὁ Λεωνίδης ἀπεκρίθη μὲ
Σπαρτιατικὴν τῷ ὄντι σοβαρότητα, ἐλθε καὶ λάβε.
Ἐπειτα ὑπέχεθη, εἰὰν παραδώσῃσι τὰ ὄπλα, νὰ τὴς
δεχθῆ ὡς φίλος, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ χώραν πολὺ πλα-
τυτέραν καὶ καλλιτέραν παρ' ἐκείνην, ὑπὲρ ἧς ἐμάχον-
το. «Κάμμία χώρα, ἀπεκρίθησαν, δὲν εἶναι ἀξία ἀ-
ποδοχῆς, εἰὰν δὲ ἀποκτηθῆ μὲ ἀνδρῖαν· τὰ δὲ ὄπλα,
εἶπαν, εἴτε φίλοι, εἴτε ἐχθροὶ, ἐχρειάζοντο.» Τότε ὁ
Βασιλεὺς ἠρώτησε τὸν Δημάρατον, ἂν αὐτοὶ οἱ ἀπηλ-
πισμένοι ἄνθρωποι ἐδύναντο νὰ τρέξωσι ταχύτερον πα-
ρὰ τὴς ἰππεῖς τε; «Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ Δημάρατος, ἀλλ'
αὐτοὶ θέλωσι πολεμήσει ἕως ἐσχάτης πνοῆς, καὶ ἔδὲ
εἰς αὐτῶν ἐπιζήσει εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.»
Τινὲς ἔλεγον, ὅτι οἱ Πέρσαι ἦσαν τόσοι πολυάριθμοι,
ὥστε τὰ βέλη των ἐσκότηζον τὸν ἥλιον. Τόσον καλ-
λίτερον, ἀπεκρίθη ὁ Σπαρτιάτης Διηνεκῆς, ἐπειδὴ
τότε θέλομεν πολεμεῖ ὑπὸ τῆν σκιάν.

π. χ. 480. Ὁ Ξέρξης βλέπων ἑαυτὸν ἔτιως ἀναιδῶς κατα-
φρονέμενον, ἐπρόσαξε τελευταῖον ἐν τάγμα Μήδων
νὰ προχωρήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, παρακινῶν ὅλους,
ὅσων οἱ συγγενεῖς ἀπέθανον εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μά-
χην, νὰ ἐκδικηθῶσι κατὰ τὸ παρόν· γενομένης δὲ